

Statsrådets redogörelse om det globala
handlingsprogrammet Agenda 2030 för
hållbar utveckling

**Hållbar utveckling i Finland
– långsiktigt, koherent och inkluderande**

INNEHÅLL

1. Agenda 2030 och Finland.....	7
Agenda 2030 som en internationell politisk ram	8
Finlands utgångsläge för genomförandet av Agenda 2030	10
Samhälleligt åtagande för hållbar utveckling – nationell tolkning av Agenda 2030.....	11
2. Fokusområden för genomförandet	13
Hållbar ekonomi som medel och möjliggörare	13
Fokusområde 1 – ett koldioxidneutralt och resurssmart Finland	14
1.1 En energi- och klimatstrategi börjar genomföras	15
1.2 En klimatpolitisk plan på medellång sikt bereds och genomförs	16
1.3 Hållbara bioekonomi- och cleantech-lösningar skapas	16
1.4 En färdplan för kretsloppsekonomi införs i samarbete med olika genomförande instanser.....	17
1.5 Andelen hållbara offentliga upphandlingar utökas i statsförvaltning och kommuner	17
1.6 Stöd för innovativ hållbar utveckling	18
1.7 En transportbalk sammanställs för att möjliggöra en mer hållbar och flexibel rörlighet.....	18
1.8 Ett program för hållbar stadsutveckling utarbetas och genomförs.	19
1.9 Koldioxidneutralitet och resurssmarthet främjas globalt.....	19
Fokusområde 2 – Ett Finland där det råder jämlikhet, jämställdhet och kompetens.....	20
2.1 Hälsa och välfärd ska främjas och ojämlikheten bli mindre	22
2.2 Tillgången till kvalificerad arbetskraft på dagens föränderliga arbetsmarknad ska tryggas och utslagning förebyggas.....	23
2.3 Sysselsättningen av partiellt arbetsföra ska öka märkbart och möjligheten att stanna kvar i arbete förbättras	24
2.4 Integrationen av invandrare främjas	24

2.5	Ett handlingsprogram för att förhindra hatretorik och rasism och för att främja samhällelig delaktighet ska genomföras.....	24
2.6	Funktionsförmågan hos äldre ska förbättras och nödvändiga tjänster tryggas.....	25
2.7	Yrkesutbildningen reformeras	25
2.8	En ungdomsgaranti ska utvecklas, alla garanteras en studieplats och de ungas social- och hälsovårdstjänster stärkas.....	26
2.9	Jämställdheten mellan könen främjas med aktiva åtgärder	26
2.10	Produktionen av hyresbostäder till skäligt pris utökas och boendeförhållandena för olika befolkningsgrupper förbättras.....	26
2.11	Den inre säkerheten i Finland säkerställs	27
2.12	Invånarna får hjälp med digitalisering.....	27
2.13	Konsten och kulturen görs mer tillgänglig.....	27
2.14	Likabehandling och jämställdhet främjas globalt.....	28
3.	Centrala politiska principer för genomförandet.....	30
A –	Långsiktigt och förändringsdrivande.....	30
A.1	Kopplingen mellan statsrådets framtidsarbete och Agenda 2030 stärks.....	31
A.2	Förvaltningens resurser utnyttjas flexibelt och kompetensen utvecklas	31
A.3	Genom växelverkan och samarbete säkerställs långsiktiga förutsättningar för det nationella arbetet för hållbar utveckling....	31
A.4	Förutsättningarna för tillämpning av temaorienterad budgetering ska undersökas.....	32
A.5	Forskningens och framsynens roll i politiken och besluten om hållbar utveckling ska fastställas.....	32
B –	Koherens och globalt partnerskap	32
B.1	Politisk koherens som stöder en hållbar utveckling ska stärkas.....	35
B.2	Det globala partnerskapet ska stärkas.....	36
B.3	Förutsättningarna för att använda ett verktyg för analys av konsekvenserna av hållbar utveckling inom lagberedningen ska utredas	37

C – Ägandeskap och delaktighet	37
C.1 Fler ska använda verktyget för åtgärdsåtaganden	39
C.2 Försök med lösningar för hållbar utveckling.....	39
C.3 Dialogen kring tillstånd och åtgärder för hållbar utveckling stärks och kommunikationen blir mer strategisk.....	39
C.4 Kommissionerna intensifierar sitt samarbete	39
C.5 Städer och organisationer motiveras att sätta upp ambitiösa mål för hållbar utveckling.....	40
C.6 Ungdomar ska få sin röst bättre hörd i frågor kring hållbar utveckling	40
C.7 De mest utsatta grupperna i samhället identifieras och deras särskilda behov och möjligheter att delta i en hållbar utveckling beaktas.....	40
C.8 Ansvarsfull konsumtion och ansvarsfullt medborgarskap uppmuntras	40
4. Hur genomförandet följs upp, utvärderas och vidare-utvecklas	41
4.1 Regeringens årsberättelse innehåller en rapport om framstegen inom hållbar utveckling.....	43
4.2 Uppföljningsindikatorerna för hållbar utveckling uppdateras.....	43
4.3 En nationell dialog om tillståndet och framtiden för hållbar utveckling i Finland arrangeras årligen	44
4.4 En rapport om tillståndet för hållbar utveckling i Finland upprättas vart fjärde år	44
4.5 Det nationella genomförandet utvärderas 2019	44
4.6 Förvaltningsområdenas praxis för utvärdering av hållbar utveckling samordnas.....	44
5. Förvaltningsområdenas ansvar för genomförande, resurser och samordning	45

Handlingsprogrammet för globalt hållbar utveckling – Agenda 2030 – styr Finland och andra länder på vägen mot en hållbar utveckling. Under jubileumsåret 2017 är det för Finland viktigare än någonsin tidigare att bygga framtiden på ett hållbart sätt. Denna redogörelse är en genomförandeplan som beskriver hur regeringen kommer att ta sig an uppgiften att genomföra den globala agendan.

Vid genomförandet av Agenda 2030 spelar de nationella regeringarna en central roll, och har samtidigt ansvar för att programmet kan genomföras på ett framgångsrikt sätt. Regeringarna kan dock inte lyckas utan hjälp. Det behövs samarbete med det civila samhället och den privata sektorn. Det behövs insatser från forskarsamhället. Det är nödvändigt att kommuner, regionala aktörer och hela samhället deltar. Agenda 2030 är ett inkluderande program och bara genom samarbete och partnerskap är det möjligt att genomföra det. Förutom partnerskap betonar Agenda 2030 ett branschövergripande samarbete med olika länder och mellan olika aktörer, instanser och medborgare, liksom vikten av politisk koherens, aktivt utbyte av information och erfarenheter samt delning av god praxis. Finland har utmärkta förutsättningar för att genomföra Agenda 2030.

Regeringen lyfter fram två fokusområden samt tre genomgående politiska principer för genomförandet. För alla dem presenteras konkreta åtgärder som stöder regeringsprogrammets genomförande och ligger i linje med det arbete för hållbar utveckling som redan utförs på olika förvaltningsområden.

Den centrala utgångspunkten för redogörelsen är Samhälleligt åtagande för hållbar utveckling – *Målbild för Finland 2050*¹, som uppdaterades av kommissionen för hållbar utveckling våren 2016. Det samhälleliga åtagandet är Finlands tolkning av handlingsprogrammet för global hållbar utveckling. Det kan ses som en plan som främjar hållbar utveckling i hela det finländska samhället. I denna genomförandeplan beskrivs åter hur regeringen i sin verksamhet kommer att genomföra Agenda 2030.

I redogörelsen ingår också en beskrivning av systemet för uppföljning och utvärdering. Genom att inkludera främjandet av hållbar utveckling i regeringens årsberättelse och genom att årligen ordna ett diskussionsmöte om tillståndet och framtiden för hållbar utveckling vill regeringen stärka det finländska samhällets delaktighet i utformningen av den nationella politiken för hållbar

1 Målbild för Finland 2050

http://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/FINAL+Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016_ruotsi.pdf/b653cea1-e6f5-4ab7-9e5a-94f61924d2fd

utveckling och föra fram frågor om hållbar utveckling också som en del av den dagliga diskussionen om lagstiftnings- och budgetfrågor.

Statsrådets kansli har svarat för samordningen av arbetet med genomförandeplanen tillsammans med utrikesministeriet och kommissionen för hållbar utveckling och dess generalsekretariat. Arbetet har utförts gemensamt i samråd med ett samordningsnätverk som täcker alla ministerier. När planen utarbetades har man hört en bred grupp av finländska intressentgrupper och aktörer, och de synpunkter som förts fram vid samråden har utnyttjats i planen.

Det bärande temat för Agenda 2030 är att ingen får bli efter i utvecklingen. Samtidigt bör man försäkra sig om att utvecklingen är miljövänlig och hållbar. Vårt ansvar för dels kommande generationer, dels inför tidigare generationer som har byggt vårt land förpliktar. Vi har byggt Finland tillsammans och tillsammans ska vi också skapa en hållbar framtid för Finland.

1. Agenda 2030 och Finland

Det arbete med hållbar utveckling baserat på interaktion och bred medverkan som pågått i Finland redan i årtionden bildar en utmärkt förutsättning för genomförandet av det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling (Agenda 2030). Finland har skapat ett ägandeskap för att främja hållbar utveckling, dels genom institutionella ordningar, dels genom att uppmuntra olika aktörer i samhället till frivilliga aktiviteter för hållbar utveckling. Arbetet har också fått stöd av en långsiktig och integrerad attityd till hållbar utveckling inom småbarnspedagogik och i skolor, läroanstalter och högskolor och av frivilligorganisationer och företag. Av tradition är alla i Finland delaktiga i hållbar utveckling.

Finland har förbundit sig att till utgången av 2030 främja Agenda 2030 i sin helhet. Grunden för det nationella genomförandet av Agenda 2030 utgörs av den befintliga politiska och lagstiftningsmässiga ramen samt genomförandet av de internationella och nationella avtal och strategier som är bindande för Finland. Vägen till ett nationellt genomförande är utstakad i regeringsprogrammets vision för Finland 2025 och i den vision för Finland 2050 som kommissionen för hållbar utveckling har satt upp:

MÅLBILD FÖR FINLAND 2050
– Samhälleligt åtagande
för hållbar utveckling 2016

**PROGRAM
FÖR STATSMINISTER
SIPILÄS REGERING 2015**

Trots att Finland kommer att genomföra Agenda 2030 som en helhet med beaktande av alla mål och principer, förutsätter ett effektivt genomförande av de globala målen att man väljer sina fokusområden framförallt i fråga om de resurser som används av den offentliga sektorn.

Regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipilä regering är ett centralt redskap vid valet av fokusområdena för denna plan. Finlands regeringsprogram har en stark koppling till målen för Agenda 2030, bland annat i fråga om fokusområdena för bioekonomi och ren teknik, kompetens och utbildning samt

hälsa och välfärd. Utrikes- och säkerhetspolitiken å sin sida stöder globalt partnerskap genom att betona internationell stabilitet, fred, demokrati, mänskliga fri- och rättigheter, rättsstatsprincipen och jämlikhet i en värld av inbördes beroendeförhållanden.

Förutsättningen för hållbar utveckling är ett säkert och tryggt samhälle i en omvärld i förändring. Å andra sidan är den samlade säkerheten och de vitala funktionerna i samhället beroende av en hållbar utveckling. En bärande uppgift för samhället och alla dess medlemmar är att upprätthålla säkerheten.

I denna genomförandeplan anges riktlinjerna för de av regeringens fokusområden som är centrala för *det nationella genomförandet i Finland* och de åtgärder som stärker läget för hållbar utveckling i Finland såväl ekonomiskt och socialt som miljömässigt. Fokusområdena bidrar till att flera mål kan uppnås samtidigt och när de genomförs medverkar de också till att den hållbara utvecklingen genomförs globalt. Vid genomförandet iakttas en attityd till utveckling baserad på mänskliga fri- och rättigheter och beaktas särskilt de grupper i samhället som av olika orsaker löper risk för att bli efter i utvecklingen.

Regeringens utvecklingspolitik, som är en del av Finlands samlade utrikes- och säkerhetspolitik, innehåller *fyra prioriterade områden*, som är starkt kopplade till Agenda 2030 och dess mål: att stärka flickors och kvinnors rättigheter och ställning, att utveckla utvecklingsländernas ekonomier så att det skapas fler arbetstillfällen och näringar och välfärden ökar, att stärka demokratin och funktionsförmågan i samhällena och att trygga tillgången till mat, vatten och energi samt en hållbar användning av naturresurser. I sin utvecklingspolitiska berättelse har regeringen förbundit sig att främja dessa prioriterade områden.

Agenda 2030 som en internationell politisk ram

Ett globalt handlingsprogram för hållbar utveckling antogs på ett toppmöte i FN i september 2015, vilket var en enastående prestation av det internationella samfundet. För första gången i världshistorien har alla länder ett gemensamt handlingsprogram som innehåller konkreta mål för hållbar utveckling. Agenda 2030 har som mål att *vända den globala utvecklingen i en riktning som tryggar välfärd och mänskliga rättigheter, ekonomiskt välstånd och stabila samhällen på ett ur miljöns synvinkel hållbart sätt och utrotar extrem fattigdom i världen.*²

² Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Agenda 2030 består av gemensamma principer, 17 mål och 169 delmål som preciserar målen, medel för genomförande samt ett gemensamt system för uppföljning och utvärdering av genomförandet. Målen för Agenda 2030 är globala och gäller på lika villkor i alla länder i världen. För att genomförandet ska lyckas krävs det deltagande och insatser av alla aktörer i samhället, men regeringen har huvudansvaret för att handlingsprogrammet genomförs och målen uppnås.

Bild 1. Målen för handlingsprogrammet för hållbar utveckling (Agenda 2030) Sustainable Development Goals, SDG)

I Agenda 2030 anges att *”målen och delmålen för hållbar utveckling är integrerade och odelbara, globala till sin natur och allmängiltiga, med hänsyn tagen till att omständigheterna, kapaciteten och utvecklingsnivån skiljer sig åt nationellt och med respekt för nationell politik och nationella prioriteringar. Delmålen definieras som vägledande och globala, och varje regering uppställer sina egna nationella delmål med utgångspunkt i den globala ambitionsnivån men med hänsyn tagen till nationella förhållanden. Varje regering beslutar även hur dessa vägledande och globala delmål bör införlivas i planeringsprocesser, politik och strategier på nationell nivå.”*³

³ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.

Finlands utgångsläge för genomförandet av Agenda 2030

Det har utarbetats flera internationella utredningar och undersökningar om ländernas beredskap att genomföra Agenda 2030. I Finland genomfördes 2016 en undersökning som gällde nyckelfrågor och indikatorer i anslutning till handlingsprogrammet för hållbar utveckling (Avain2030). I utredningen *Agenda 2030 Suomessa: Kestävän kehityksen avainkysymykset ja indikaattorit* klarades utifrån indikatorbaserat material, synpunkter från en deltagande intressentgrupp samt litterära rön Finlands beredskap och utgångsläge när det gäller att genomföra Agenda 2030 (s.k. gap-analys).⁴ Enligt undersökningen Avain2030 är vårt utgångsläge i en internationell jämförelse som helhet sett starkt, men utifrån de indikatorer som tillämpades i undersökningen har utvecklingen under de senaste åren inte varit positiv för ett enda av huvudmålen för hållbar utveckling.

I projektet Avain2030 identifierades den höga utbildningskvaliteten och anknytande kompetens samt den allmänna stabiliteten hos systemen i samhället som Finlands viktigaste styrkeområden inom hållbar utveckling. Som de största utmaningarna framstod bekämpningen av klimatförändringen och överkonsumtionen av naturresurser samt utvecklingen inom ekonomi och sysselsättning.

Bild 2. Centrala slutsatser i projektet Avain2030

Finlands utgångsläge har bedömts också i flera internationella undersökningar och utredningar. Undersökningar har genomförts av bl.a. OECD⁵, Eurostat⁶,

⁴ Kestävän kehityksen Avain2030 tutkimus <http://www.syke.fi/hankkeet/avain2030>.

⁵ Measuring distance to the SDGs targets. <http://www.oecd.org/std/measuring-distance-to-the-sdgs-targets.htm>.

stiftelsen Bertelsmann⁷ samt Sustainable Development Solutions Network (SDSN)⁸. Dessa undersökningar och utredningar har använts vid utarbetandet av denna plan.

Under våren och hösten 2016 har det i Finland hållits flera möten kring hållbar utveckling som ordnats av olika intressentgrupper samt kommissionen för hållbar utveckling och utvecklingspolitiska kommissionen. Under mötena har man diskuterat nyckelfrågor för hållbar utveckling i Finland och Finlands fokusområden vid genomförandet av Agenda 2030. Dessutom har de aktiva organisationerna sammanställt och lagt fram rekommendationer⁹ om hur målen för Agenda 2030 ska genomföras i Finland. Också en expertpanel för hållbar utveckling har lämnat sitt bidrag¹⁰ till fokusområdena. De synpunkter som framförts vid dessa möten och i ställningstaganden (som bilaga) har varit ett värdefullt material och påverkat regeringens fastställande av fokusområden.

Samhälleligt åtagande för hållbar utveckling – nationell tolkning av Agenda 2030

Det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling, *målbilden för Finland 2050* (2016) är Finlands nationella tolkning av det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling.

Det samhälleliga åtagandet, som antogs 2013 av Finlands kommission för hållbar utveckling, är en nationell strategi för hållbar utveckling. I strategin ingår en vision, principer och åtta mål för Finland fram till 2050. Åtagandet uppdaterades våren 2016 för att överensstämja med principerna, målen och genomförandemetoderna i Agenda 2030.

6 Sustainable development: a glance at where the European Union stands
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7742359/8-22112016-AP-EN.pdf/25c95743-e941-462f-99ba-6dd2ddd71378>.

7 Sustainable development goals: Are the rich countries ready? http://www.sgi-network.org/docs/studies/SDGs_Are-the-rich-countries-ready_2015.pdf.

8 SDG Index and Dashboards – Global Report. <http://www.sdgindex.org/>

9 Det civila samhällets rekommendationer till handlingsprogram för Finlands Agenda 2030.
https://www.kepa.fi/tiedostot/kansalaisyhteiskunnan_suosituksset_agenda_2030_toimintaohjelmaan.pdf.

¹⁰ Viisi kärkeä kestävään kehitykseen. Kestävän kehityksen asiantuntijaneeli. Lokakuu 2016.
http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Viisi_karkea_kestavampaan_kehitykseen.pdf.

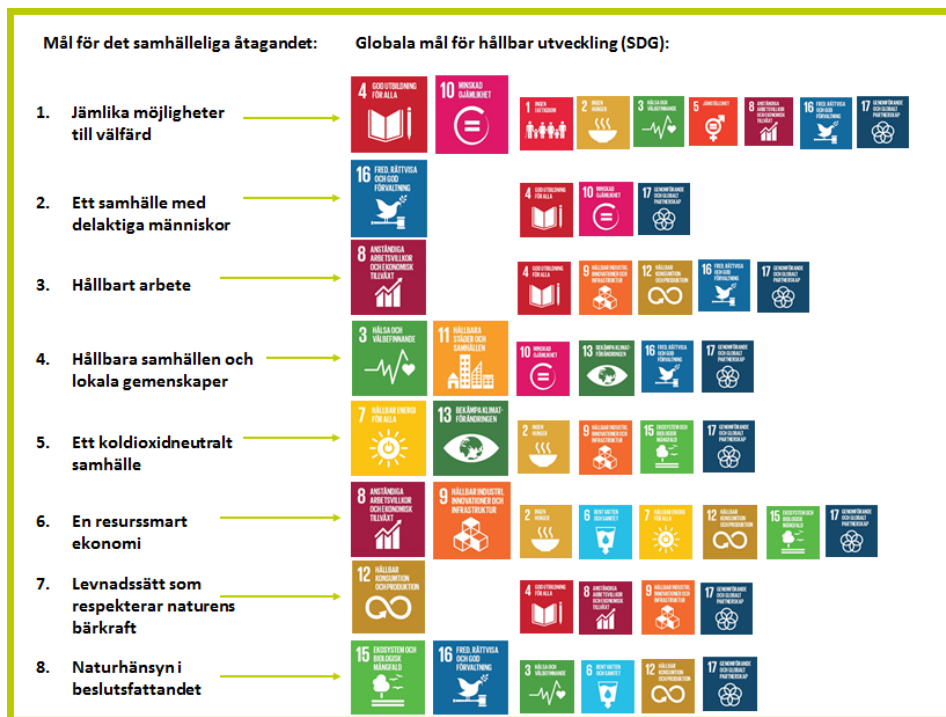

Bild 3: Överensstämmelsen mellan målen för dels det samhälleliga åtagandet, dels Agenda 2030 (SDG)

Denna regerings genomförandeplan grundar sig på det samhälleliga åtagandets vision, principer och mål vilka skapar långsiktiga riktlinjer för det hållbara utvecklingsarbetet i Finland. Det samhälleliga åtagandet är också en central utgångspunkt för valet av fokusområden för denna plan.

Det samhälleliga åtagande som antagits av kommissionen för hållbar utveckling inbegriper det finländska samhällets syn på hållbar utveckling och de utmaningar som det innebär för Finland att införa hållbar utveckling. Det samhälleliga åtagandet kommer även framöver att vara en strategisk riktlinje som förenar hela samhället och gör alla delaktiga i genomförandet. För uppdateringen svarar kommissionen för hållbar utveckling.

Åtagandet är också ett verktyg som medborgare, företag, organisationer, kommuner och andra intressentgrupper kan använda för att delta i genomförandet av Agenda 2030. Alla aktörer i samhället spelar en viktig roll när det gäller hur den hållbara utvecklingen ska genomföras.

Regeringen och olika förvaltningsområden deltar på många sätt när det samhälleliga åtagandet fullgörs och målen för Agenda 2030 genomförs. Denna genomförandeplan beskriver de fokusområden och åtgärder som gäller genomförandet just nu. Dessa kommer att ses över regelbundet i takt med att processen framskrider.

2. Fokusområden för genomförandet

Denna redogörelse bildar en ram för genomförandet som sträcker sig fram till 2030. Inom ramen kommer genomförandet också att följas upp och ses över. Genomförandeplanen innehåller fokusområden för verksamheten samt centrala politiska principer för alla sektorer och nivåer inom förvaltningen. I planen betonas dessutom vikten av allas delaktighet, engagemang, samarbete och egna initiativ också bland andra aktörer i samhället.

Genomförandet av Finlands Agenda 2030 grundar sig på två fokusområden, **ett koldioxidneutralt och resurssmart Finland** samt **ett Finland där det råder jämlikhet, jämställdhet och kompetens**. Enligt en bred syn ger dessa teman Finland mest arbete med att driva eller utveckla sin verksamhet, men å andra sidan också möjlighet att på olika politikområden stödja en hållbar utveckling i andra länder i enlighet med prioriteringarna inom Finlands utvecklingspolitik.

Dessa två fokusområden är starkt beroende av varandra: det ena fokusområdet kan inte genomföras utan stöd av det andra. Ett koldioxidneutralt och resurssmart Finland kräver att man satsar på kompetensutveckling och hantering av förändringar på ett för samhället och människorna hållbart och rättvist sätt. Utbildningssystemet och sysselsättningspolitiken måste kunna möta denna förändring. Företagen ska garanteras tillgång till kompetent personal nu och i framtiden. Genom att trygga en hållbar ekonomi och sysselsättning möjliggör man en vidareutveckling av välfärdssamhället.

Regeringen framhåller vikten av politisk koherens mellan nationella och internationella åtgärder. Effekterna av våra handlingar sträcker sig långt utanför landets gränser. Globalt ansvar innebär rättvisa: Finland bör agera så att också andra länder garanteras möjlighet till hållbar utveckling och på så sätt till säkerhet och fred.

Hållbar ekonomi som medel och möjliggörare

En hållbar, stark ekonomi som kommer alla till nytta behövs för att det ska vara möjligt att nå målen för hållbar utveckling. Utan socialt och miljömässigt hållbar utveckling vilar inte ekonomin på hållbar grund. Utmaningen är en hållbar

ekonomi som skapar välfärd och livskvalitet samtidigt som miljöolägenheterna minskar.

Ekonomins och arbetets stora betydelse för att målen för hållbar utveckling ska kunna nås har särskilt framhävts i flera forskningsrapporter och i samband med verkstäder och evenemang som ordnats av intressentgrupper och kommittéer. Mål 8 för Agenda 2030, 'människovärdigt arbete och ekonomisk tillväxt' har också lyfts fram som ett av Finlands kritiska utvecklingsobjekt.

Regeringen går aktivt in för att främja människovärdigt arbete och ekonomisk tillväxt. Regeringen har som mål att lyfta Finlands ekonomi mot en hållbar tillväxt och stigande sysselsättning. Utmaningarna för Finlands ekonomi är för närvarande till stor del strukturella: skuldsättningsutvecklingen bör stoppas på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt. Regeringen bemöter utmaningarna med strukturella reformer som främjar sysselsättning, företagande och ekonomisk tillväxt. En hållbar ekonomi gör det möjligt att fullfölja fokusområdena och är ett viktigt redskap för att man ska kunna uppnå hållbar utveckling.

Bägge fokusområdena inbegriper företagens samhällsansvar såväl nationellt som globalt. Finland fortsätter att genomföra FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (2011). Avsikten är att staten ska bedriva sin verksamhet på ett sätt som är förenligt med FN:s principer. I genomförandet ingår i praktiken utbildning, produktion av information och att bygga en dialog med olika parter. I sitt arbete som gäller företag och mänskliga rättigheter drar Finland nytta också av OECD:s förhållningsregler för multinationella företag samt anknytande närmare anvisningar om iakttagande av omsorgsprincipen.

Fokusområde 1 – ett koldioxidneutralt och resurssmart Finland

Jordens befolkning växer och den materiella konsumtionen ökar, vilket kommer att kräva målmedvetna gemensamma åtgärder under de närmaste årtiondena. I ett globalt perspektiv har de ekologiska riskgränserna överskridits åtminstone när det gäller biologisk mångfald och klimatförändring. Vår verksamhet och användningen av naturresurser måste således anpassas till gränserna för naturens bärkraft, så att vi också i framtiden kan trygga ekosystemens bärförmåga. Bekämpningen av klimatförändringen förutsätter framför allt att vi avstår från fossila bränslen, vilket betyder att vi övergår till förnybar energi, effektiviserar användningen av energi och minskar energiförbrukningen.

Finland är ett utvecklat samhälle vars utmaning är att producera välfärd på ett miljömässigt hållbart och socialt rättvist sätt ur såväl nationell som global synvinkel. Samtidigt bör man stärka den ekonomiska handlingsförmågan och konkurrenskraften liksom medborgarnas kompetens, kunskaper och färdigheter samt medverka till en förnyelse av industrin för att skapa arbetstillfällen med hög förädlingsgrad och produktivitet. Finland har rikligt med förnybara naturresurser, en hög utbildningsnivå och teknisk kompetens, möjlighet att utnyttja digitala lösningar och robotisering samt förmåga att identifiera problem och hitta lösningar på dem, vilket skapar en utmärkt grund för en utveckling som har ett koldioxidneutralt och resurssmart samhälle som mål 2050.

Också de finländska områdena, regionerna, landskapen, kommunerna och städerna kan med egna beslut och åtgärder i betydande grad bidra till att växthusgaserna minskar, resurserna används smart och den lokala välfärden och affärsmöjligheterna ökar. Samtidigt kan kommunerna skapa förutsättningar för kommuninvånarna och företagen i kommunerna att genomföra hållbara levnads- och produktionssätt. Många kommuner är redan nu föregångare i frågor som gäller hållbar utveckling.

För att uppnå målet ett koldioxidneutralt och resurssmart Finland före utgången av 2030 krävs det målmedvetna och ambitiösa åtgärder som medverkar till att förbättra energi-, resurs- och materialeffektiviteten, hållbart öka andelen förnybara energiformer, producera miljövänliga varor och tjänster samt nya innovationer och öka exporten av dem samt utveckla ekonomiska sektorer och affärsmodeller med låga utsläpp.

Företagen och de innovationer som företagen utvecklat har stor betydelse för att målen ska uppnås. Den nya affärsverksamheten och exporten ska vara hållbar och grunda sig på principen om ansvarsfull affärsverksamhet.

De avgörande åtgärderna:

Åtgärderna nedan är sådana som den nuvarande regeringen har förbundit sig att genomföra under pågående valperiod.

1.1 En energi- och klimatstrategi börjar genomföras

Regeringens spetsprojekt, *Kolfri, ren och förnybar energi på ett kostnads-effektivt sätt*, har som mål bland annat att på ett hållbart sätt öka andelen förnybar energi så att dess andel under 2020-talet överstiger 50 procent av den totala energiförbrukningen samt höja självförsörjningsgraden till över 55

procent. Vidare ska hållbarhetskriterierna för användningen av biomassa säkerställas och en överenskommelse ingås om en rättvis fördelning av bördan inom EU och vid de internationella klimatförhandlingarna. Ett system för kompensation av utsläppshandelns indirekta konsekvenser för elpriserna införs, användningen av kol slopas i energiproduktionen och den inhemska användningen av importerad olja halveras under 2020-talet, andelen förnybara bränslen i trafiken ska senast 2030 höjas till 40 procent och industrin och exporten inom branschen stödjas. Dessutom ska den offentliga sektorn uppmuntras till koldioxidneutrala energilösningar och utsläppsfria förnybara alternativ uppmuntras som alternativ till importerad olja inom uppvärmningen.

1.2 En klimatpolitisk plan på medellång sikt bereds och genomförs

Finlands klimatlag (609/2015) har börjat verkställas genom utarbetandet av en klimatpolitisk plan på medellång sikt som sträcker sig fram till 2030. I planen ska ingå ett åtgärdsprogram i vilket de åtgärder presenteras genom vilka man kan minska de antropogena växthusgasutsläppen och på så sätt begränsa klimatförändringen inom de sektorer som inte omfattas av utsläppshandeln – inom trafik, separat uppvärmning av byggnader, avfallshantering och jordbruk. Den klimatpolitiska planen ska till behövliga delar samordnas med planeringen av övrig energi- och trafikpolitik, såsom energi- och klimatstrategin. Det är viktigt att planerna samordnas också med beredningen som gäller övriga politikområden och åtgärder med beaktande av bland annat samhällets beredskap inför olika störningar.

1.3 Hållbara bioekonomi- och cleantech-lösningar skapas

Genom att utveckla, ta i användning och exportera hållbara lösningar vill regeringen förbättra bytesbalansen, ökat självförsörjningsgraden, skapa nya arbetstillfällen samt uppnå klimatmålen och förbättra tillståndet i Östersjön. Nya arbetstillfällen skapas genom tillväxten av cleantech-företag som är inriktade på rena lösningar, ökad användningen av hållbara naturresurser, branschövergripande företagsverksamhet på landsbygden, naturturism och en effektiv kretsloppsekonomi utan att man prutar på skyddet av miljön. Den administrativa börda som bromsar upp reformen görs avsevärt lättare. Målet är att matproduktionen blir lönsammare och handelsbalansen förbättras med 500 miljoner euro. I enlighet med regeringsprogrammet genomförs det nationella programmet för materialeffektivitet enligt vilket företag och andra aktörer får stöd för att övergå till resurssmarta verksamhetsformer.

Enligt regeringen ska virke användas på ett mer mångsidigt sätt och volymen utökas med 15 miljoner kubikmeter per år, samtidigt som virkets förädlingsvärde höjs och skogsbruksenheter arbetar för en god skogsvård.

Vidare tryggas naturskyddet på nuvarande nivå och den lokala acceptansen för naturskyddsåtgärder utökas genom öppet samarbete och inkluderande beslutsfattande. Nationell och internationell rekreations- och naturturism främjas. Med hjälp av näringar och kompetens som har samband med vattenbruk (blå bioekonomi) ökar den hållbara tillväxten. Målet är att integrera metoder som främjar biologisk mångfald och säkerställa ekologisk hållbarhet baserad på en skoglig bioekonomi. I enlighet med regeringsprogrammet genomförs den nationella skogsstrategin. Ett av målen för strategin är att skogarna används på ett aktivt, ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart och mångsidigt sätt.

I Finland skapas det konkurrenskraftiga och hållbara bioekonomiska lösningar på globala problem och växer det fram ny affärsverksamhet, arbetstillfällen och export baserade på principerna för ansvarsfull affärsverksamhet. Det arktiska området ökar i betydelse, vilket öppnar nya möjligheter som kan utnyttjas på ett hållbart sätt inom bioekonomi och cleantech och inom turism med respekt för den arktiska miljön.

1.4 En färdplan för kretsloppsekonomi införs i samarbete med olika genomförande instanser

Regeringen har förbundit sig att utnyttja de tilltagande möjligheter som kretsloppsekonomi innebär och sätta in satsningarna där de får störst genomslag. Detta görs bland annat genom att näringsämnen i områden som är känsliga i första hand med tanke på Östersjön och andra vattendrag tas tillvara i högre grad med målet att minst 50 procent av gödsel och kommunalt avloppsslam ska omfattas av en avancerad beredningsprocess före 2025. Återvinningsgraden för kommunalt avfall höjs till minst 50 procent. Bestämmelserna om återvinningsbaserade lösningar ska lättas upp. Från och med 2025 får återvinningsbart avfall inte längre deponeras, och för att främja kretsloppsekonomi och återvinning genomförs projekt och försök. Som komplement till regeringsarbetet har man utarbetat en "vägkarta" som kommer att införas i brett samarbete. Fokusområden i detta arbete är ett hållbart livsmedelssystem, skogliga kretslopp, tekniska kretslopp samt motion och logistik.

1.5 Andelen hållbara offentliga upphandlingar utökas i statsförvaltning och kommuner

Årligen används cirka 35 miljarder euro för offentlig upphandling, vilket är i genomsnitt 16 procent av bnp. Av upphandlingen görs två tredjedelar inom kommunsektorn. Enligt regeringsprogrammet ska den offentliga sektorn uppmuntras till koldioxidneutrala energilösningar. Dessutom ska man öka efterfrågan på produkter och tjänster på området rena lösningar genom att dra

nytta av målet i regeringsprogrammet om att fem procent av all upphandling ska vara innovationsupphandling.

Regeringen har som mål att i samarbete med kommuner, företag och forskningsinstitut utveckla koldioxidneutrala trafik- och energisystem, intelligenta elnät, material- och energieffektivt infrastrukturbyggande samt hållbara boendelösningar. Dessa ska utnyttjas för att skapa ny affärsverksamhet och som referenser för hemmamarknaden för att främja exporten av ren teknik. Den strategiska ledningen av upphandlingen förbättras bland annat genom man ställer upp mål och utvecklar uppföljningen samt stärker kompetensen och incitamenten för hållbara och innovativa lösningar. Genom att förbättra den strategiska ledningen och kompetensen sätter man större fokus på ansvaret och genomslaget vid offentlig upphandling. Det sociala ansvaret stärks genom att man förbättrar riskbedömningen och hållbarheten i hela upphandlingskedjan bland annat med hjälp av dialoger och genom att utnyttja FN:s principer och andra principer som gäller internationella företag och mänskliga rättigheter.

1.6 Stöd för innovativ hållbar utveckling

Övergången till en koldioxidneutral ekonomi – då fossila råvaror och andra råvaror som belastar miljön ersätts med förnybara och hållbart producerade varor – förutsätter en förnyelse av näringslivet och en forsknings- och innovationspolitik som stöder det. Vid övergången behövs nya produktionsmetoder och affärskoncept samt metoder för organiseringen av arbetet. Digitala lösningar stöder omställningen. Företagen och de innovationer som de tagit fram spelar här en stor roll.

Regeringen stöder dessa innovationer bland annat med innovationsfinansieringsverket Tekes program, VTT:s och högskolornas forskningsprojekt och projektet Arbetsliv 2020. Finland har anslutit sig till det globala initiativet *Mission Innovation* och förbundit sig att fördubbla sin finansiering av innovativ förnybar energi.

1.7 En transportbalk sammanställs för att möjliggöra en mer hållbar och flexibel rörlighet

Trafikregleringen sammanställs till en enhetlig transportbalk. Transportbalken bidrar till att ny teknik, digitala tjänster och nya affärskoncept kan införas. Med öppna data och datalager som utnyttjas bättre skapas förutsättningar för nya affärsidéer. Avsikten är att främja uppkomsten av nya servicemodeller och på så sätt tillgodose brukarnas behov bättre än tidigare.

Transportbalken främjar övergången till en koldioxidneutral och resurssmart ekonomi. På medellång och lång sikt kommer effekterna på resurseffektiviteten sannolikt att vara betydande. I transportbalken granskas trafiksystemet som en samlad helhet och syftet är att främja samspelet mellan de olika delarna i systemet. Trafikbalken medverkar till en samordning av transporttjänsterna och uppkomsten av fungerande servicekedjor. På detta sätt kan man effektivisera användningen av kapaciteten i trafiksystemet. Mångsidiga och bättre transporttjänster och servicekombinationer minskar behovet av egen bil.

Med transportbalken har man samtidigt för avsikt att lätta upp regleringen, vilket underlättar inträdet på marknaden.

1.8 Ett program för hållbar stadsutveckling utarbetas och genomförs

Finland har förbundit sig att följa den nya globala agendan för städer (New Urban Agenda), som antogs vid FN:s Habitat III-konferens i oktober 2016. Agendans åtaganden, genomförande och uppföljning stöder målen i Agenda 2030. Åtagandena innehåller riktlinjer för stadsmiljöer som är socialt inkluderande, ekonomiskt välmående och erbjuder möjligheter till alla, tryggar naturens mångfald och rekreativsmöjligheter samt en hållbar och livskraftig stadsutveckling med tanke på miljön. År 2017 kommer det att inledas ett nationellt program för hållbar stadsutveckling som innehåller principerna och åtgärderna för stadsutveckling i form av nationella prioriteter.

1.9 Koldioxidneutralitet och resurssmarthet främjas globalt

I klimatavtalet från Paris fastställs industriländernas skyldighet att stödja utvecklingsländerna i deras klimatåtgärder. Följderna av klimatförändringen slår hårdast mot de fattiga i utvecklingsländerna. I Finlands klimatpolitik beaktas klimatförändringen – i all verksamhet inriktar man sig på att bekämpa klimatförändringen och stödja anpassningen till den och förberedelserna inför den. Finland betonar alla invånares, särskilt kvinnors och ungdomars, möjligheter att delta i klimatarbetet och i anknytande beslut.

Finansieringen av klimatarbetet är ett led i finansieringen av Finlands utvecklingsamarbete, och genom den främjar Finland koldioxidneutralitet och resurssmarthet i utvecklingsländerna. Finland har förbundit sig att finansiera genomförandet av multilaterala klimat- och miljöavtal. Detta görs via olika kanaler, till exempel via Globala miljöfonden (Global Environment Facility, GEF) och Gröna klimatfonden (Green Climate Fund, GCF). Dessutom är det viktigt att kontrollera att en betydande del av finansieringen av utvecklingsamarbetet direkt eller indirekt stöder klimatåtgärder. Också den nya satsningen på 530 miljoner euro som under regeringsperioden kan användas för investerings- och

lånebaserat samarbete inriktar sig till betydande del på klimatfinansiering. I internationella finansinstitut främjar Finland investeringar i förnybar energi, hållbara trafiklösningar och andra lösningar som sparar naturresurser.

Det är av största vikt att utvecklingsländernas klimatåtgärder är kopplade till åtgärder som främjar en hållbar användning av naturresurser och att åtgärderna blir en del av ländernas allmänna politik för hållbar utveckling och planering av utvecklingen. För att säkerställa en utsläppsnål och klimathållbar utveckling är det viktigt att de privata penningflödena styrs så att de stöder bekämpningen av klimatförändringen. De som finansierar utvecklingen av den privata sektorn, såsom Finnfund, bidrar till den inriktningen. Cirka 60 procent av Finnfunds finansiering gäller klimatprojekt. Finland stöder globala strävanden att förenhetliga prissättningen av kol och avskaffa stöden för fossila bränslen.

Öppna världsmarknader och bättre möjligheter att komma ut på marknaden främjar grön tillväxt och sysselsättning i Finland och globalt. Avregleringen av handeln ger också utvecklingsländerna möjlighet att införa ny miljöteknik när priset på produkterna sjunker. Genom utvecklingssamarbete som stöder handeln främjas utvecklingsländernas förutsättningar att utnyttja gröna värdekedjor och exportmöjligheter. En hållbar utveckling och exporten av cleantech avspeglas i alla EU:s handelsavtalsförhandlingar. Plurilaterala förhandlingar om en avreglering av handeln med miljöprodukter (Environmental Goods Agreement, EGA) förbättrar exportmöjligheterna. Team Finland och dess tillväxtprogram utgör ett stöd för arbetet med att främja exporten av cleantech-lösningar och andra lösningar inom hållbar utveckling. Det nya finansieringsstödet för utvecklingsländernas offentliga sektor (Public Sector Investment Facility), som kommer att införas 2017, gör det möjligt att stödja upphandlingen av finländsk teknik till utvecklingsländerna, till exempel inom miljöteknik.

Fokusområde 2 – Ett Finland där det råder jämlikhet, jämställdhet och kompetens

I den finländska värdegrunden ingår att var och en är en värdefull och jämlik medlem i samhället och att alla har samma möjligheter till välfärd och ett bra liv, hälsa, arbets- och funktionsförmåga, utbildning och sysselsättning. Alla människor behöver få känna att de är delaktiga och en viktig del av samhället. Det är särskilt viktigt att se till att barn och unga mår bra och stödja deras delaktighet i samhället. En väsentlig del av alla målen för Agenda 2030 är att främja jämställdheten mellan könen.

Ojämlikheten har ökat i Finland. Viktiga åtgärder i kampen mot ojämlikhet och fattigdom är att trygga en tillräcklig utkomst och jämlika och jämställda välfärds- och arbetskraftstjänster. Genom att sörja för att befolkningen har arbete och öka utbildningen och stärka kompetensen på alla områden och nivåer möjliggörs ett öppet, jämlikt, inkluderande och jämställt samhälle. Förutsättningen för dessa värderingar är störst i ett tryggt och stabilt samhälle.

Sysselsättningsgraden i Finland håller på att stiga och arbetslösheten bland ungdomar är på nedgång. I Finland har dock andelen långtidsarbetslösa av alla arbetslösa aldrig tidigare varit så hög som nu, över 35 procent, och enligt prognosen fortsätter den stiga under de kommande åren.

För att uppnå målet rörande jämlikhet, jämställdhet och kompetens före utgången av 2030 krävs det att man förebygger särskilt ungdoms- och långtidsarbetslöshet, utslagning av olika befolkningsgrupper, polarisering av arbetsmarknaden samt segregering av boende och boendeförhållanden, minskar hälsoskillnader, främjar jämställdhet mellan könen, stöder livslångt lärande samt höjer jämlikheten inom utbildningen och befolkningens utbildnings- och kompetensnivå. Vid planeringen av funktionerna i samhället är det viktigt att stärka en öppen och positiv attityd.

Det pågår en förändring i näringslivet, på arbetsmarknaden och i samhället till följd av bland annat digitalisering, robotisering och utveckling av artificiell intelligens. Utvecklingen går snabbt och kan ge upphov till ojämlikhet. En växande grupp människor kan löpa risk för att bli efter i utvecklingen. Också vid övergången till digitala, dvs. elektroniska tjänstesystem är det viktigt att se till att alla har jämlikt tillträde till tjänsterna samt möjlighet och förmåga att använda tjänsterna.

En jämbördig tillgång till tjänster också i olika faser av åldrandet ökar jämlikheten, vilket hjälper alla att få en värdig ålderdom. Mångsidiga kultur- och motionstjänster liksom möjlighet att själv utöva kultur och motion samt ett mångsidigt ungdomsarbete bidrar till delaktighet och social sammanhållning. Sociala aktiviteter kan förhindra utanförskap som beror på ensamhet och i extrema situationer rentav våldsamt radikaliserings.

I Finland litar människor på myndigheter och varandra. Rättsstatsprincipen respekteras. Tillit stärker den sociala gemenskapen som är grunden för trygghet och säkerhet, känslan av trygghet och ett välfungerande samhälle. Förutom myndigheternas verksamhet har bland annat diskriminering, inkomstskillnader, sysselsättningsläge, ekonomisk situation och jämlikhet en stor inverkan på den

inre tryggheten. Familjer, närmiljö, social- och hälsovårdsväsende samt skolor spelar en viktig roll vid uppbyggnaden av den välfärd som skapar trygghet. Myndigheternas funktioner inklusive livsviktiga samhällsfunktioner bidrar dessutom till att generera, upprätthålla och utveckla en samlad trygghet och säkerhet i samhället.

Regeringen understöder arbetskraftsinvandring som stärker sysselsättningen och den offentliga ekonomin i Finland, höjer försörjningskvoten och främjar internationaliseringen av ekonomin. Den globala rörligheten medverkar till att migrationsförvaltningen verkar i en ständigt föränderlig omvärld som kräver uppföljning och analyser. Forskningsrön används mer effektivt än tidigare när beslut ska fattas. Finland behöver också ha mod att ta nya initiativ som gäller invandring. Samarbetet intensifieras såväl i Norden som på EU-nivå.

Finland främjar global stabilitet och säkerhet. I enlighet med de primära målen för utvecklingspolitiken går Finland in för att minska den globala ojämlikheten och bygga upp kapaciteten i de fattigaste länderna. Genom en samlad krishantering stabiliseras krisområdena. Såväl civil som militär krishantering, fredsmedling och fredsbevarande insatser samt förnyande av säkerhetssektorn skapar säkerhet. Med dessa stabiliserande åtgärder främjar Finland en hållbar utveckling i krisområden och globalt.

Till de viktigaste målen för Finlands utvecklingspolitik hör också att minska den globala ojämlikheten och stärka institutionerna och kompetensen i de fattigaste länderna. Finlands agerar konsekvent genom att regeringens olika politikområden stöder ett globalt uppnående av hållbar utveckling.

De avgörande åtgärderna:

Åtgärderna nedan är sådana som den nuvarande regeringen har förbundit sig att genomföra under pågående valperiod.

2.1 Hälsa och välfärd ska främjas och ojämlikheten bli mindre

Syftet med den omfattande reformen av social- och hälsovårdens servicestruktur är att minska skillnaderna i välfärd och hälsa mellan olika befolkningsgrupper, förbättra jämlikheten och tillgången när det gäller tjänster samt tygla kostnaderna. Också för social- och hälsovårdstjänsternas del har ojämlikheten ökat. Invånarna tillhandahålls inte tjänster jämnt och vårdkvaliteten varierar mellan såväl olika befolkningsgrupper som social- och hälsovårdsområden. Den framtida situationen kommer att föra med sig ännu

fler utmaningar när bland annat kostnaderna ökar till följd av att befolkningen åldras.

Regeringens spetsprojekt *Hälsa och välfärd* ska främjas och ojämlikheten bli mindre ska genomföras. Projektet har som mål att införa sunda levnadsvanor och främja psykisk hälsa, minska de hälsoolägenheter som byggnader medför samt begränsa skillnader i hälsa och välfärd. I verksamheten inom den offentliga, privata och tredje sektorn införs evidensbaserade goda rutiner och modeller som bättre än för närvarande främjar välfärd, hälsa och ansvarstagande i befolkningsgrupper som har det sämst ställt.

I enlighet med regeringens jämställdhetsprogram går man inom projektet in för att definiera jämställdhetsmålen samt bedöma och rapportera åtgärdernas effekter på jämställdheten mellan könen i olika faser av reformen.

2.2 Tillgången till kvalificerad arbetskraft på dagens föränderliga arbetsmarknad ska tryggas och utslagning förebyggas

Strukturförändringarna i näringslivet, på arbetsmarknaden och i arbetslivet fortsätter starkt. Kompetensen hos arbetskraften måste utvecklas för att tillförsäkra företagen en kvalificerad personal vid strukturomvandlingen och förebygga arbetslöshet och utslagning. Åtgärder som stöder detta är enligt regeringsprogrammet till exempel ett sysselsättningsprogram för tillväxtföretag, en modell för omställningsskydd samt arbetskraftsutbildning som medverkar till att förbättra matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden samt främjar en snabbare övergång från ett arbete till ett annat.

Arbetskraftsutbildningen stöder företagets tillväxt och utveckling när strukturerna förändras. Genom arbetskraftsutbildning stöder man främst företagets rekrytering av ny personal och utvecklingen av personalen kompetens. Arbetslösa arbetssökande, permitterade och personer i arbete som behöver förnya sina yrkesmässiga färdigheter kan söka till arbetskraftsutbildning.

Regeringen håller på att utveckla arbetskraftstjänsterna till en tillväxttjänst, så att de stöder företagets tillväxt och internationalisering samt tillgången till ny arbetskraft. Klienternas individuella behov beaktas och tjänsterna utvecklas och blir branschövergripande och digitala tjänster införs. Med hjälp av branschövergripande stöd effektiviserar den offentliga tjänsteproduktionen och det skapas nya samarbetsmöjligheter mellan den offentliga, privata och tredje sektorn. Med individuella och skräddarsydda tjänster förebyggs utslagning på

arbetsmarknaden och å andra sidan ges stöd för återgång till utbildning och arbetsliv.

2.3 Sysselsättningen av partiellt arbetsföra ska öka märkbart och möjligheten att stanna kvar i arbete förbättras

Regeringens spetsprojekt *Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra* genomförs. Projektet har som mål att partiellt arbetsföra och personer utanför arbetslivet fortsätter i arbete eller får arbete på den öppna arbetsmarknaden. Detta ökar jämlikheten bland de partiellt arbetsföra och ofta också livskvaliteten. Åtgärden förbättrar också produktiviteten i samhället.

2.4 Integrationen av invandrare främjas

Integrationen av invandrare spelar en viktig roll vid främjandet av jämlikhet och delaktighet. Genomförandet av integrationslagen styrs och effektiviseras med hjälp av statens integrationsprogram (2016–2019). Med åtgärderna i programmet skapas förutsättningar för jämlika möjligheter för invandrare och för att invandrarnas kunskaper ska komma det finländska samhället till nytta. Målet är bland annat att påskynda integrationen och stärka övergången till integrationsfrämjande tjänster och till arbetsliv samtidigt som man effektivt drar nytta av styrkorna i invandrarnas egen kultur samt tidigare förvärvat kompetens. Integrationsarbetet utvecklas och integrationen av invandrare främjas genom ett branschövergripande samarbete med invandrar- och medborgarorganisationer, näringsliv och arbetsmarknadsorganisationer, religiösa samfund, läroanstalter samt andra aktörer. Också integrationen av invandrare som står utanför arbetslivet främjas. Genom en hög nivå på den grundläggande utbildningen förbättras de unga invandrarnas möjligheter till fortsatta studier och arbete. Man bör också se till att invandrarfamiljer får ett multiprofessionellt stöd. Målet är att engagera medlemmarna i alla befolkningsgrupper och få dem att känna sig som en viktig del av vårt samhälle. Regeringen uppmuntrar till en öppen diskussion om invandrapolitik men rasism är inte tillåten.

2.5 Ett handlingsprogram för att förhindra hatretorik och rasism och för att främja samhällelig delaktighet ska genomföras

Rasism och diskriminering ska inte tillåtas i någon befolkningsgrupp. Programmet *Betydelsefull i Finland*, ett handlingsprogram för förebyggande av hatretorik och rasism samt främjande av samhällelig delaktighet, ska genomföras. En genomgående princip i programmet är bland annat att motarbeta hatretorik och rasism samt stärka kulturell mångfald, delaktighet och jämlikhet. Principen ska genomsyra undervisnings- och kulturministeriets

styrning av samtliga organisationer inom förvaltningsområdet. I urvalskriterierna för ministeriets behovsprövade statsunderstödda projekt inkluderas dessutom åtgärder som främjar kulturell mångfald, samhörighet och delaktighet. De allmänna bibliotekens roll som främjare av ett aktivt medborgarskap, kulturell mångfald och demokrati ska stärkas. Utbildningen av den utbildningspersonal och andra yrkeskategorier som arbetar med barn och unga ska utvecklas och kompetensen hos aktörerna i ungdomssektorn när det gäller att främja mänskliga rättigheter och likabehandling samt motarbeta hatretorik ska stärkas. För det kommunala ungdomsväsendet reserveras ett specialunderstöd i syfte att förebygga hatretorik.

2.6 Funktionsförmågan hos äldre ska förbättras och nödvändiga tjänster tryggas

För att utveckla tjänsterna för äldre genomförs regeringens spetsprojekt *Hemvården för äldre* utvecklas och närståendevården för alla ålderskategorier förbättras. Samhället ska lämpligen rikta sina ansträngningar på att upprätthålla och förbättra hälsa och välfärd hos den äldre befolkningen, så att de äldre när de åldras har kvar en så bra funktionsförmåga som möjligt och arbetskarriären kan förlängas i enlighet med målen för pensionsreformen. Eftersom befolkningen åldras kommer det att bli nödvändigt att förnya servicesystemet så att de tjänster som är förutsättningen för en bra vård kan erbjudas på ett ekonomiskt hållbart sätt ända till 2030-talet, då antalet äldre börjar gå neråt. Tjänsterna ska i första hand tillhandahållas i klientens hem och så att de kan nås från hemmet. Till följd av att de yngre åldersklasserna blir mindre måste arbetsmetoderna när det gäller tjänsterna för äldre utvecklas så att en större del av personalens arbetstid kan användas för direkt klientarbete.

2.7 Yrkesutbildningen reformeras

I regeringens spetsprojekt *Yrkesutbildningen på andra stadiet reformeras* kommer yrkesutbildningen att effektiviseras och förnyas så att den bildar en kompetensbaserad samlad helhet. Bland annat ska gränserna mellan ungas och vuxnas yrkesutbildning slopas. En ny modell för utbildningsavtal ska införas för att främja praktisk inlärning och utveckla läroavtalsutbildningen. Inom yrkesutbildningen kommer strukturerna, finansieringen, styrningen, regleringen och arbetsformerna att förnyas. Utgångspunkten för reformen är en klientinriktad och flexibel utbildning, och varje individs kunskapsbehov ska tillgodoses utifrån personens aktuella behov av utbildning.

2.8 En ungdomsgaranti ska utvecklas, alla garanteras en studieplats och de ungas social- och hälsovårdstjänster stärkas

I spetsprojektet *Ungdomsgarantin ändras i riktning mot en kollektiv garanti* är målet att fördjupa alla ungdomars delaktighet, jämlikhet, hantering av vardagen och deras gemenskap. För att stödja de unga förbättras samarbetet mellan den offentliga, den privata och den tredje sektorn. Det görs en sammanställning av god praxis som kan användas i hela landet. Ett bra exempel på verksamhet i enlighet med Agenda för hållbar utveckling är tjänsten *Ohjaamo*, en sysselsättningstjänst som ska hjälpa ungdomar att få arbete eller rehabilitering. *Ohjaamo* har ett nära samarbete med företag och den tredje sektorn. Det uppsökande ungdomsarbetet effektiviseras så att man kan nå de ungdomar som löper risk för marginalisering. Vid verkstäderna för unga förbereds ungdomar för att antas till en utbildning, fullfölja en utbildning, avlägga examen och få arbete på den öppna arbetsmarknaden samt lära sig hantera sitt liv. Också social- och hälsovårdstjänsterna för unga stärks och de unga garanteras en rehabiliteringsplats.

2.9 Jämställdheten mellan könen främjas med aktiva åtgärder

Regeringens mål och åtgärder för att främja jämställdhet mellan könen och slopa diskriminering har sammanställts till regeringens jämställdhetsprogram. De viktigaste målen i programmet och på samma gång jämställdhetspolitiska mål på lång sikt är bland annat att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män, stödja en samordning av arbete och familjeliv i mäns och kvinnors olika livsfaser samt minska våldet mot kvinnor och våld i nära relationer. För att uppnå målen under denna regeringsperiod kommer regeringen bland annat genomföra ett likalönsprogram på trepartsbasis, stärka familjevänlig praxis på arbetsplatserna, se till att Europarådets Istanbulkonvention fortsätter att verkställas, stärka nätverket av skyddshem och öppna en telefonjour som är öppen dygnet runt.

2.10 Produktionen av hyresbostäder till skäligt pris utökas och boendeförhållandena för olika befolkningsgrupper förbättras

Med sin bostadspolitik vill regeringen förbättra möjligheten för alla människor till ett boende som lämpar sig för livssituationen, hållbar utveckling, ett fungerande samhälle och en fungerande arbetsmarknad samt möjlighet för invånarna att påverka. Inom ramen för regeringens spetsprojekt *Bostadsbyggandet ökar* skapas förutsättningar för en ökad produktion av hyresbostäder till skäligt pris.

Genom att främja tillgänglighet och hinderfrihet stöder regeringen likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning och främjar deras delaktighet i samhället. Regeringen stöder äldres möjligheter att bo hemma genom att renovera bostadsbeståndet. Genom avtal som samordnar markanvändning, boende och trafik mellan staten och kommunala tillväxtcentra fastställs bland annat målen för bostadsproduktionen för nya och redan bebyggda områden som behöver förtätas. Med infrastrukturella stöd främjas dessutom kompletteringsbyggande och uppkomsten av nya områden. För att bevara byggnads- och bostadsbeståndets servicekapacitet och användbarhet tillämpas metoder för preventivt och planmässigt fastighetsunderhåll. Inom ramen för de sedvanliga bostadspolitiska åtgärder som är i användning förbättras boendeförhållandena för olika befolkningsgrupper och förebyggs uppkomsten av bostadslöshet. Segregationen i bostadsområdena förebyggs genom att man fortsätter de nuvarande åtgärderna.

2.11 Den inre säkerheten i Finland säkerställs

Regeringsprogrammets strategi för den inre säkerheten och dess åtgärdsprogram genomförs. Likabehandling är Finlands viktigaste resurs, och den sociala och ekonomiska hållbarhet som bygger på den är en förutsättning för stabiliteten och välfärden i vårt samhälle. Den tilltagande ojämlikheten har en negativ inverkan på den inre säkerheten i Finland. I arbetet med inre säkerhet bör större vikt läggas vid principen om hållbar utveckling. Beslut i säkerhetsfrågor måste fattas närmare medborgarna. Det främjar individens och organisationers ansvarstagande och ökar således säkerheten i samhället.

2.12 Invånarna får hjälp med digitalisering

En delegation för Digi i vardagen ska inrättas. Avsikten är att diskutera hur man garanterar alla medborgare möjligheter till ett fullvärdigt liv i ett digitaliserat samhälle. Delegationen ska fungera som varaktig samarbets- och dialogkanal mellan medborgarorganisationerna och finansministeriet som svarar för digitaliseringen av de offentliga tjänsterna. Delegationens arbete sker i tät växelverkan bland annat kring utvecklingen av samserviceställen, handlingsmodellen för det stöd för digitala tjänster som ska tas fram inom projektet *AUTA*, i första hand kring färdplanen för elektroniska tjänster och genomförandet av tillgänglighetsdirektivet.

2.13 Konsten och kulturen görs mer tillgänglig

Regeringens spetsprojekt genomförs enligt vilket kultur ska bli en del av barns vardag, barns och ungas kreativitet stärkas samt den grundläggande undervisningen i konst och tillgången till barnkultur förbättras enligt konststart i

olika delar av landet. Möjligheterna till kulturell välfärd identifieras bättre än tidigare och enprocentsprincipen utvidgas i samarbete med social- och hälsovården i syfte att stödja välfärdseffekterna av kultur. Målet är att införa konst- och kulturinriktade välfärdstjänster som en etablerad del av social- och hälsovårdsstrukturen och följa upp välfärdsutvecklingen.

2.14 Likabehandling och jämställdhet främjas globalt

Inom Finlands utrikes- och säkerhetspolitik ligger fokus i påverkansarbetet starkt på jämställdheten mellan könen och kvinnors och flickors rättigheter. Viktiga teman är exempelvis möjligheten att delta i politiskt beslutsfattande, kvinnors ekonomiska egenmakt (inkl. företagande, ledarskap och rätt till utbildning), garantier för sexuell och reproduktiv hälsa och sexuella rättigheter för alla, förebyggande av våld mot kvinnor och flickor samt genomförande av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 (kvinnor, fred och säkerhet), medräknat kvinnors möjlighet att delta i fredsmäklning.

Inom människorätts- och utvecklingspolitiken sträcker sig temana också till den operativa sidan, bland annat via samarbetet med FN-organisationer och internationella finansinstitut samt EU. Finland koncentrerar sin FN-finansiering till de FN-organisationer som har störst betydelse för kvinnors och flickors ställning och vars främsta uppgift är att stödja länder i utveckling när Agenda 2030 genomförs. Finland hör till de viktigaste finansiärerna av dessa organisationer. Inom det bilaterala utvecklingssamarbetet ligger fokus likaså på frågor om jämställdheten mellan könen. De finländska medborgarorganisationernas utvecklingssamarbete sträcker sig ända till gräsrotsnivå, och i många länder bidrar det till att förbättra ställningen för kvinnor och flickor.

Med sin ansvarstagande politik medverkar Finland till stabila och jämlika samhällen. Finland satsar på att få till stånd fredliga lösningar, stärka rättsstaten, utveckla ett fungerande samhälle, demokrati och god förvaltning samt, vid sidan av skatteförvaltningarna, institutioner som är centrala med tanke på beskattningen, såsom tullen och de statliga revisionsorganen. Finland stöder utvecklingsländernas åtgärder för att stärka ekonomin och skapa en grund för den, utveckla en affärsmiljö, hantera och använda sina naturresurser ansvarsfullt och utveckla beskattningen.

Hälften av befolkningen i världen är under 30 år. Därför kommer tillgodo-seendet av ungas mänskliga rättigheter liksom möjligheten för unga att få utbildning och arbete lokalt att påverka stabiliteten i samhället och utvecklingen av alla dess sektorer.

Finland stöder rätten till ett anständigt arbete i hela världen som ett led i utvecklingen av en hållbar, inkluderande tillväxt och sysselsättning för alla. Här ingår åtgärder för att stoppa tvångsarbete och barnarbete, särskilt de värsta formerna av det. Regeringen ska också främja jämställdhet och likabehandling i arbetslivet, lika lön för män och kvinnor liksom de anställdas föreningsfrihet samt säkerheten i arbetet. Dessa mål stöds såväl av FN-systemet (ILO) och på global nivå som av åtgärder inom EU:s utvecklingssamarbete och inom vissa av EU:s handelspolitiska instrument. Målet är också att stödja utvecklingen av den nationella arbetslagstiftningen och genomförandet av den så att den överensstämmer med internationell standard i hela världen. Dessa åtgärder skulle ge större effekt och vara mer heltäckande, varaktiga och kostnadseffektiva än enskilda projekt. Problemen som gäller anständigt arbete har också att göra med utvecklingen av den globala arbetsmarknaden samt rättvisan och ansvarsfullheten inom den internationella handeln på den globala arbets- och produktionsmarknaden.

Finland står för en aktiv människorättspolitik som betonar vikten av likabehandling, jämställdhet och rätt till delaktighet. Internationellt arbetar Finland för att genomgående genomföra målen för mänskliga rättigheter och demokrati i alla utvecklingsmål, framför allt för att förbättra genomförandet och utveckla metoderna för utvärdering av målen för jämställdhet, jämlikhet och ansvarsfull förvaltning och rättsmedel. Målen främjas såväl i internationella och europeiska organisationer som i bilateralt samarbete med andra regeringar och civila samhällen.

Den internationella rörligheten ökar bland annat på grund av kriser i världen och instabila och sårbara samhällen. I det läget måste Finland kunna trygga en kontrollerad invandring och bemöta de negativa följderna av den tilltagande rörligheten, såsom olaglig invandring, människosmuggling, människohandel och annat utnyttjande av människor i utsatt ställning.

Finland påverkar internationella handelsförhandlingar som medlem i EU med beaktande av marknadstillträdet för produkter som är viktiga för u-ländernas utveckling. Finland kommer att öka sina insatser för att stärka ekonomiförvaltningen och beskattningsförmågan samt sitt deltagande i det världsomspännande arbetet för att utveckla de globala spelreglerna för beskattning och företagsansvar. Finland stöder en förstärkning av de civila samhällena i u-länderna och samarbetar med de civila samhällena i Finland.

Finland främjar en global hållbar utveckling regionalt också i den norra delen av jordklotet. Till exempel EU och Arktiska rådet kan på respektive håll främja

hållbar utveckling i arktiska områden inom ramen för genomförandet av Agenda 2030.

3. Centrala politiska principer för genomförandet

För att främja hållbar utveckling på ett framgångsrikt sätt ställs det höga krav på det politiska beslutsfattandet och verksamheten inom förvaltningen. Besluten och verksamheten ska ske på lång sikt, medge förändring, uttrycka koherens, sträva mot globalt partnerskap, betona allas delaktighet och engagemang. Detta är de centrala politiska principerna för hållbar utveckling och förutsättningarna för framgång som regeringen fäster särskild vikt vid.

Genomförandet av dessa principer stärks med konkreta åtgärder inom ramen för den nationella genomförandeplanen. Statsminister Juha Sipiläs regering ger som förslag också till kommande regeringar att följande politiska principer, långsiktighet och förändringsvilja, koherens och globalt partnerskap samt ägandeskap och delaktighet ska omspänna flera regeringsperioder.

A – Långsiktigt och förändringsdrivande

Agenda 2030 är ett viktigt program som sträcker sig över flera generationer och ålägger nuvarande generationer att agera så att förutsättningarna för ett bra liv bevaras också för kommande generationer.

Finlands modell för hållbar utveckling har i över 20 års tid stött sig på långsiktighet och kontinuiteten i riktlinjerna för hållbar utveckling. Nationella strategier och program för en hållbar utveckling har utarbetats av flera regeringar. Finlands kommission för hållbar utveckling har funnits sedan 1993 under tio olika regeringar och oftast under ledning av statsministern. Kommissionens mandatperiod har med avsikt förlagts så att den sträcker sig över flera regeringsperioder och möjliggör på så sätt kontinuitet och långsiktighet i politiken.

Långsiktighet är ett viktigt mål när Agenda 2030 genomförs vilket kommer att pågå fram till 2030. Samhällsättagandet för hållbar utveckling fungerar som ett ramverk för målen på lång sikt och som ett verktyg för den politiska koherensen i olika förvaltningsgrenars och samhällsaktörers strategi- och programarbete för hållbar utveckling. Också när det gäller allokeringen av resurser för arbetet bör man sträva efter långsiktighet. Målet är att integrera principerna och målen för hållbar utveckling med kommande regeringsprogram, regeringens framtidsarbete och budgetberedningen.

För genomförandet av många av målen för Agenda 2030 krävs det långsiktiga och djupa samhällsförändringar som förutsätter att man ifrågasätter invanda sätt att tänka samt en bred och kritisk samhällsforskning och debatt. Samhällsättagandet och genomförandet av Agenda 2030 förutsätter nya handlingsmodeller som kan göra det lättare att utnyttja forsknings-, framsyns- och försöksinformation i politiska processer med anknytning till hållbar utveckling. För att man ska kunna greppa och genomföra de vittgående, komplexa och inbördes beroende utmaningar som den hållbara utvecklingen ställs inför är det nödvändigt med en dialog mellan politik och forskning. För att identifiera förändringsbehoven i samhället är det viktigt att man möjliggör en kritisk men konstruktiv medborgardialog.

Det centrala när det gäller de vittomspännande utmaningarna för den hållbara utvecklingen är en förändring av människors beteende. Olika grupper och individer har rollen som såväl konsumenter som medborgare. Bland annat sociala medier skapar också nytt informationsmaterial. Därför är det viktigt att man försöker förstå målen för hållbar utveckling även via den vetenskapliga forskning som ingår i det nya materialet. Samtidigt kan man förutse förändringarna i människors beteende.

De avgörande åtgärderna:

A.1 Kopplingen mellan statsrådets framtidsarbete och Agenda 2030 stärks.

- Statsrådets framtidsarbete, medräknat framtidsredogörelserna, kopplas till genomförandet av Agenda 2030.

A.2 Förvaltningens resurser utnyttjas flexibelt och kompetensen utvecklas

- I frågor som gäller hållbar utveckling, i synnerhet för att realisera denna genomförandeplan, erbjuds möjligheter till utbyte av experter.
- Hållbar utveckling och Agenda 2030 inlemmas i de statliga tjänstemännens utbildningsprogram, det s.k. Statsrådspasset.

A.3 Genom växelverkan och samarbete säkerställs långsiktiga förutsättningar för det nationella arbetet för hållbar utveckling

- Horisontalitet och en kontinuerlig dialog säkerställs mellan centrala aktörer (såsom framsynslots, rådet för strategisk forskning, ekonomiska rådet, forskarsamhällen för hållbar utveckling).

- Samarbetet mellan kommissionen för hållbar utveckling och utvecklingspolitiska kommissionen intensifieras, och samarbetsområdena identifieras i samråd med delegationen för samhälls- och företagsansvar.

A.4 Förutsättningarna för tillämpning av temaorienterad budgetering ska undersökas

- Förutsättningarna för tillämpning av ett fenomenbaserat (tematiskt och förvaltningsövergripande) angreppssätt på resultatstyrning och budgetering ska undersökas.

A.5 Forskningens och framsynens roll i politiken och besluten om hållbar utveckling ska fastställas

- Samarbetet och byggandet av nätverk mellan producenter av forsknings-, framsyns- och försöksinformation och deras inverkan på beslutsprocessen ska stärkas genom att man tar fram handlingsmodeller som gör det möjligt att i samarbete med beslutsfattare sammanställa och tolka informationen om innehållet i den hållbara utvecklingen.

B – Koherens och globalt partnerskap

Som global partner stöder Finland hållbar utveckling i utvecklingsländerna med de medel som står utrikes- och säkerhetspolitiken till buds, som exempel handelspolitik och utvecklingspolitik. Regeringens utvecklingspolitik har som mål att minska den extrema fattigdomen i världen, vilket i sin tur förutsätter hållbar ekonomisk tillväxt, företagande och nya arbetstillfällen i mottagarlandet. Det faktum att företagen är engagerade är därför ett viktigt sätt att förbättra effekterna av utvecklingspolitiken. Företagen kan spela en avgörande roll när det gäller att skapa nya arbetstillfällen, eftersom de nya arbetstillfällena i utvecklingsländerna i huvudsak skapas inom den privata sektorn. Med tanke på utvecklingen har detta stor betydelse, då bristen på arbetstillfällen åter ökar instabiliteten i samhället, vilket i sin tur kan leda till ökad migration.

En marknad i utveckling växer och välfärden ökar, vilket genererar nya affärsmöjligheter också för finländska företag. För att vara hållbar måste företags- och innovationsverksamheten vara inkluderande – skräddarsydd för lokala behov och vara baserad på delaktighet. Ett utvecklingsamarbete som medverkar till starkare institutioner och kompetens i utvecklingslandet (såsom innovationspartnerskap och innovativa ekosystem, utveckling av förvaltningen

när det gäller utbildning och know-how och inom den privata sektorn) lägger en grund för hållbar företags- och innovationsverksamhet.

Finland stöder konsekvent Agenda 2030:s mål för samarbete och partnerskap samt åtgärdsplanen för utvecklingsfinansiering från Addis Abeba. Åtgärdsplanen ska genomföras via ett brett partnerskap och inriktar sig bland annat på att utveckla finansiering och teknik, stärka institutioner och kompetens samt handeln. Dessutom kan olika aktörer ingå partnerskap för en hållbar utveckling inom ramen för Finlands samhälleliga åtagande för hållbar utveckling.

Viktiga principer är globalt ansvar och politisk koherens, eftersom effekterna av Finlands ageranden sträcker sig också utanför landets gränser. Beslut som fattas inom olika politiska sektorer (inkl. beskattning, finansiering, handel, migration, jordbruk) påverkar i betydande grad genomförandet av målen för hållbar utveckling i Finland och globalt. De globala utmaningarna är också Finlands utmaningar och vi bör vara med och lösa dem. Det kan vi göra genom att aktivt delta i internationella förhandlingar, globalt erbjuda hållbara och rena lösningar samt för egen del försäkra oss om hållbara och rättvisa tillvägagångssätt i de globala värdekedjorna. Genom att delta stärker den finländska staten samt finländska företag och organisationer sin internationella ställning och sina påverkningsmöjligheter.

I februari 2016 antog statsrådet en utvecklingspolitisk redogörelse vars främsta utgångspunkt är Agenda 2030. Den finländska utvecklingspolitiken har som mål att i första hand minska fattigdom och ojämlikhet och genomföra de mänskliga rättigheterna. Inom utvecklingspolitiken inriktar man sig särskilt på att stärka flickors och kvinnors rättigheter och ställning, utveckla utvecklingsländernas egen ekonomi, stärka demokratin och funktionsförmågan, inklusive beskattningsförmågan, i ländernas samhällen, förbättra matsäkerheten och tillgången till vatten och energi och skapa förutsättningar för en hållbar naturresurspolitik. Utvecklingsfinansieringen riktas framför allt till de minst utvecklade länderna och till bräckliga och konfliktdrabbade länder. Vid sidan av utvecklingspolitiken spelar också den allmänna utrikes- och säkerhetspolitiken samt exempelvis handelspolitiken en stor roll för det globala genomförandet av Agenda 2030.

I juli 2016 godkände statsrådet en utrikes- och säkerhetspolitisk redogörelse. I den ställs som mål att främja hållbar utveckling, inklusive fredliga samhällen. Enligt redogörelsen kommer Finland att anpassa sin politik så att den följer Agenda 2030. Det ligger i Finlands intressen att aktivt delta i det internationella

samarbetet och i lösningen av internationella problem. Det är också ett led i landets globala ansvarstagande. I detta sammanhang betonar Finland vikten av att delta i krishantering och vapenkontroll, förebygga terrorism och extrema rörelser, förhindra konflikter och medla fred. Finland främjar hållbar utveckling också genom att påverka genomförandet av EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska globala strategi.

Agenda 2030, Finlands samhällsåtagande samt regeringens utrikes- och säkerhetspolitiska riktlinjer bildar tillsammans ett samstämmigt ramverk för visioner och mål för det nationella genomförandet av Agenda 2030. Med tanke på hållbar utveckling är det av största vikt att det råder samstämmighet mellan olika politiska sektorer, såsom handelspolitik, utrikes- och säkerhetspolitik, miljöpolitik, klimat- och energipolitik, naturresurspolitik, jordbrukspolitik, utbildningspolitik och social- och hälsovårdspolitik och att delområdena inom hållbar utveckling granskas samtidigt.

Politisk koherens är viktigt också med avseende på de inbördes kopplingarna mellan principerna och målen för Agenda 2030. Målet är att uppnå målen för Agenda 2030 på ett integrerat sätt och säkerställa att det främjar uppnåendet av andra mål om ett mål uppnås. Om målen genomförs integrerat förutsätter det ett balanserat beaktande av de sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekterna på målen samt samarbete mellan olika förvaltningsområden och centrala intressentgrupper. En konsekvent politik för hållbar utveckling som tar hänsyn till inbördes kopplingar är verkningfull och kostnadseffektiv och möjliggör ett samhälle med förändringspotential.

Att genomföra Agenda 2030 på ett integrerat sätt och främja hållbar utveckling förutsätter att målen för hållbar utveckling systematiskt integreras i beslutsprocesserna inom politiken och förvaltningen, såsom i regeringsprogrammet, lagstiftningen, budgeten, resultatstyrningen och personalförvaltningen. Ansvar för samordningen av den nationella politiken för hållbar utveckling övergick från miljöministeriet till statsrådets kansli i början av 2016, vilket medger mer systematiska tillvägagångssätt för att öka den politiska koherensen. Samtidigt kan man försöka integrera målen för hållbar utveckling i landskapens processer som ett led i utvecklingen av den nya landskapsförvaltningen.

Finland har delat med sig av sina erfarenheter och sin praxis till internationella organisationer, nätverk och forskningsinstitut som främjar hållbar utveckling. Dessutom har Finland haft ett nära samarbete och tillämpat metoden peer learning med ett antal länder.

De avgörande åtgärderna:

B.1 Politisk koherens som stöder en hållbar utveckling ska stärkas

- Vid genomförande och rapportering läggs enligt principerna för Agenda 2030 vikt vid identifiera och uppmärksamma de grupper, också utanför Finlands gränser, som riskerar att bli efter i utvecklingen.
- Det ska årligen lämnas rapport om genomförandet av Agenda 2030 som en del av regeringens årsberättelse.
- Det kommer att årligen ordnas ett evenemang, Hållbar utveckling i Finland – tillstånd och framtid.
- Genomförandet och uppföljningen av Agenda 2030 kommer regelbundet att följas på kanslichefernas möten.
- I resultatstyrningen på olika förvaltningsområden antas ett brett förhållningssätt till genomförandet av Agenda 2030 och hållbar utveckling. Målen för hållbar utveckling ska beaktas i såväl ministeriernas som de underställda ämbetsverkens och inrättningarnas resultatmål och resultatstyrning. Vid budgetberedningen läggs vikt vid att det i förvaltningsområdenas resultatmål och uppföljningsindikatorer införs uppgifter som är viktiga med tanke på främjande och uppföljning av hållbar utveckling.
- Det ska göras en samlad bedömning av hur Finlands utrikespolitik på alla förvaltningsområden medverkar till uppnåendet av målen för Agenda 2030 och hur man kan utveckla koherensen i verksamheten för att främja hållbar utveckling utanför Finlands gränser.
- Kontaktytorna definieras för den hållbara utvecklingen och den samlade säkerheten. I revideringen av samhällets säkerhetsstrategi beaktas hållbar utveckling i tillämpliga delar.
- Finland kommer att delta i bland annat arbetet i Arktiska rådet, Östersjöstaternas råd, EU:s Östersjöstrategi och Nordiska ministerrådet i syfte att främja hållbar utveckling.
- De beslut som fattas i EU har en betydande inverkan på främjandet av hållbar utveckling globalt och i Finland. Vikt ska fästas vid koherensen i

Finlands ageranden i frågor som gäller att främja hållbar utveckling i EU, och EU kommer att få stöd för koherent agerande i syfte att främja hållbar utveckling.

B.2 Det globala partnerskapet ska stärkas

- – Finland kommer att genomföra den utrikespolitiska redogörelsen och förbinda sig att långsiktigt iaktta värderingarna och principerna för landets utvecklingssamarbete. Vid uppföljning och planering av de offentliga utgifterna beaktas Finlands åtagande som landet ingått som en del av Europeiska unionen om att höja det officiella utvecklingsbiståndets andel av BNI (andel av bruttonationalinkomsten) till 0,7 procent. När det gäller den finansiering som riktar sig till de minst utvecklade länderna ligger BNI-andelen fortfarande över 0,2 procent. Så gott som alla länder som ingått bilateralt partnerskap med Finland är mindre utvecklade och bräckliga.
- Finland stöder de mindre utvecklade ländernas förutsättningar att delta i och dra nytta av den internationella handeln. Som exempel kan nämnas Finlands stöd till programmet *Enhanced Integrated Framework for Trade-related technical Assistance to Least Developed Countries* som finns i anslutning till WHO.
- Att genomföra hållbar utveckling kräver såväl privat som offentlig finansiering och att det inriktas andra resurser inom exempelvis vetenskap, teknik, innovationer och institutioner samt förbättrad kompetens på genomförandet. Finland försöker också styra andra resurser till hållbar utveckling med hjälp av investeringar och omfattande partnerskap, teknik och innovationer (t.ex. instrumentet för finansiering av investeringar, programmet *Business with impact*).
- Tillvägagångssätten när utvecklingspolitiken och utvecklingssamarbetet genomförs ska förnyas och genomslaget förbättras. Standarderna för kvalitet, förvaltning och internationella principer görs tydligare och beslut och resultatrapportering som bygger på uppgifter om uppnådda resultat utvecklas.
- Det är viktigt för Finland att EU utarbetar mer långsiktiga strategiska riktlinjer och planer som ska främja hållbar utveckling i gemenskapens politik såväl inom EU som i EU:s yttre förbindelser. Under 2017 bör man börja ta fram visioner för tiden efter 2020 och inleda strategiska diskussioner, så att EU snarast möjligt kan ta itu med de långsiktiga

utmaningarna och förväntningarna. Också vid planeringen av nya finansieringsprogram för EU bör man kontrollera hur de stöder målen för hållbar utveckling.

- Finland fortsätter att aktivt delta i arbetet i det europeiska nätverket för hållbar utveckling (ESDN). Andra samarbetsfora och stater som Finland har mest nytta av och som har störst betydelse för landet identifieras och med dem intensifieras samarbetet och utbytet av information samt uppföljningen i frågor som gäller genomförandet av Agenda 2030. Inlärningsmetoden *peer learning* utvidgas också till partnerskapsländer som omfattas av Finlands utvecklingsamarbete.
- Finland kommer att stödja samarbetet mellan företag och forskningsinstitut för att ta fram och kommersialisera innovationer inom hållbar utveckling. Företagen kan hitta lösningar på globala utvecklingsproblem, såsom tillgången till ren energi, avfallslösningar (från avfall till energi), vattenförsörjning och hälsa samt införandet av digitala lösningar i sektorerna ovan. Dessa innovationer stöds inom programmet *BEAM, Business with Impact*, som finns vid innovationsfinansieringsverket Tekes.

B.3 Förutsättningarna för att använda ett verktyg för analys av konsekvenserna av hållbar utveckling inom lagberedningen ska utredas

- Förutsättningarna för att börja tillämpa en analys av konsekvenserna av hållbar utveckling på viktiga politiska motioner och lagmotioner kommer att utredas. Den konsekvensanalysprocess som redan införts inom lagberedningen ska utvecklas så att den beaktar målen för hållbar utveckling i större utsträckning än vad nu är fallet samt identifierar kohetensen mellan målen och mellan nationellt och globalt.

C – Ägandeskap och delaktighet

Under förhandlingsprocessen kring Agenda 2030 är det viktigt för Finland att tillämpa ett förhållningssätt baserat på mänskliga rättigheter och en bred syn på deltagande. Hållbar utveckling och Agenda 2030 är frågor som berör alla, även om det är regeringen som har det samlade ansvaret för genomförandet.

Det finländska samhället har en osedvanligt stark tradition av att värna ett omfattande ägandeskap inom området hållbar utveckling. Det civila samhället, näringslivet, fackförbunden, kyrkan och andra har aktivt varit med och utformat strategier, program och policyer i mer än tjugo år. I Finland förstod vi redan

tidigt att en hållbar utveckling är en social lärprocess, som alla bör vara delaktiga i. Det konkreta arbetet för en hållbar utveckling har försiggått i städer och kommuner, företag, organisationer, i vardagen på läroanstalter, på arbetsplatser och i hemmen. Många kommuner och städer har utarbetat sina egna strategier för en hållbar utveckling.

Också kommunikationen kring Agenda 2030 måste ses i ett bredare perspektiv och betraktas som en dialog i samhället, inte som informationsförmedling. En pluralistisk dialog och större interaktion behövs dels för att stärka intressegruppernas och medborgarnas ägandeskap och engagemang, dels för att identifiera djupgående förändringsbehov i samhället.

Av tradition har deltagande i politiken för en hållbar utveckling i Finland gått via representativa kommissioner. När Agenda 2030 genomförs är det således viktigt att utsträcka delaktigheten till intressegrupper utanför kommissionerna och till medborgarna. En stor utmaning i genomförandet är att konkretisera målen eftersom de i vissa hänseenden ligger långt från medborgarnas vardag. Tanken är att allmänheten ska finna incitament och meningsfulla metoder för att delta i arbetet.

Agenda 2030 tillför företagen en internationell referensram för en hållbar utveckling och pekar samtidigt på de globala utmaningar där företagen kan generera affärsverksamhet för att lösa problemen. Organisationerna når ut till stora grupper av medborgare och många intressegrupper och de intar därför en framträdande roll för att genomföra, förankra och informera om målen.

Via den nyaste strategin för hållbar utveckling, det vill säga via ett samhälleligt åtagande för hållbar utveckling, höjde sig Finland 2013 till en ny nivå på vägen mot en mer funktionell, inkluderande och interaktiv modell och en högre grad av engagemang.

Det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling är kopplat till ett verktyg för åtgärdsåtaganden, som ger organisationer och aktiva medborgare möjligheter att på egen hand arbeta för att genomföra målen för en hållbar utveckling. Åtgärdsverktyget har visat sig vara ett bra sätt för olika typer av aktörer att delta i arbetet. I dagsläget har drygt 400 åtgärdsåtaganden för en hållbar utveckling ingåtts av bland annat företag, skolor, organisationer, förvaltningar, fackförbund, politiska partier, städer och dessutom av privatpersoner. Åtagandet har också fått bättre egenskaper som verktyg och det har därför kunnat användas som ett frivilligt instrument för överenskommelser mellan branscher och förvaltningar i stället för att lagstiftning införs (genomförandet

av direktivet om plastpåsar). Finländska aktörer kan dessutom inkludera åtgärder inom internationellt samarbete i sitt samhällsåtagande.

De avgörande åtgärderna:

C.1 Fler ska använda verktyget för åtgärdsåtaganden

- Verktyget för åtgärdsåtaganden inom hållbar utveckling vidareutvecklas. Där ingår det att ta ställning till hur aktörer som arbetar för samma mål kan gå samman i nätverk, hur verktyget kan utnyttjas bättre och anpassas för att känna igen exempel på god praxis och hur det kan vidareutvecklas bland annat för att tjäna som verktyg för frivilliga överenskommelser i syfte att undvika reglering genom lagstiftning.

C.2 Försök med lösningar för hållbar utveckling

- Ett av målen i regeringsprogrammet är att satsa mer på försökskulturen och på att ta fram stödjande digitala verktyg. Den nya försöksplattformen (kokeilupaikka.fi) kommer att utnyttjas i försök för att lösa problem inom ramen för hållbar utveckling.

C.3 Dialogen kring tillstånd och åtgärder för hållbar utveckling stärks och kommunikationen blir mer strategisk

- En gång om året, ungefär samtidigt som riksdagen behandlar regeringens årsberättelse, ordnas en tillställning kring temat "Hållbar utveckling i Finland – tillstånd och framtid". Där diskuteras det aktuella tillståndet och framtidsutsikterna samt måluppfyllelsen i Agenda 2030 bland annat utifrån indikatorer, utvärderingsdata och framsyn.
- En uppföljnings- och utvärderingsmekanism för hållbar utveckling upprättas. Tack vare den nationella indikatoruppsättningen kan gemensamt lärande och gemensam förståelse breddas och mångsidiga tolkningar göras.
- En strategisk kommunikationsstrategi för Agenda 2030 upprättas och genomförs.

C.4 Kommissionerna intensifierar sitt samarbete

- Arbetsmetoderna i kommissionerna ska bli mer interaktiva. Kommissionen för hållbar utveckling och utvecklingspolitiska kommissionen är viktiga arenor för den samhälleliga dialog som

aktörerna för kring en hållbar utveckling. Större samarbete kommer att etableras med andra relevanta grupper.

C.5 Städer och organisationer motiveras att sätta upp ambitiösa mål för hållbar utveckling

- Den lokala förvaltningen uppmuntras att uppdatera sina visioner och strategier för en hållbar utveckling och att inkludera hållbar utveckling i sina viktigaste strategier. Det bör göras i samklang med Agenda 2030 samtidigt som regionala aktörer och invånare involveras över hela linjen.

C.6 Ungdomar ska få sin röst bättre hörd i frågor kring hållbar utveckling

- Samarbete etableras med barn och unga, vilket innebär att de involveras mer i det samhälleliga och det internationella samtalet kring hållbar utveckling och dess inriktning. Det gäller att dra nytta av de ungas förmåga att kommunicera på rätt sätt med andra unga i frågor kring en hållbar utveckling.

C.7 De mest utsatta grupperna i samhället identifieras och deras särskilda behov och möjligheter att delta i en hållbar utveckling beaktas

- För att förhållningssättet ska var mer inriktat på mänskliga rättigheter ingår det i åtgärderna i genomförandeplanen att identifiera de grupper som löper risk att halka efter i utvecklingen och som är svåra att nå via befintliga organisationer och institutioner. Gruppernas särskilda behov kommer att beaktas i genomförandet. Exempel på sådana grupper är urfolk och personer med funktionsnedsättning.

C.8 Ansvarsfull konsumtion och ansvarsfullt medborgarskap uppmuntras

- Medborgarna uppmuntras att handla ansvarsfullt i socialt och miljömässigt hänseende. I den utsträckning det är möjligt kopplas aktörernas aktiviteter och program till åtgärdsverktyget för hållbar utveckling.
- Det tas fram lösningar och handlingsmodeller som ger både företag och medborgare möjligheter att satsa på koldioxidneutrala och resurssmarta lösningar. Målet är att bygga upp nya koldioxidsnåla tjänster och marknader för dem genom försöksprojekt och gemensamma utvecklingsinsatser. Ett annat mål är att ge medborgarna

bättre möjligheter att delta och påverka. Det kommer att göras via vägledning och incitament.

4. Hur genomförandet följs upp, utvärderas och vidareutvecklas

Det är en långsiktig process att främja en hållbar utveckling och att genomföra Agenda 2030. Den krävs systematisk uppföljning, utvärdering och utveckling. I uppföljningen behövs det uppdaterad information, kvalificerad och polyfon tolkning och en öppen policydebatt baserad på evidens och tolkning. Utöver uppföljning behöver vi också regelbunden och oberoende utvärdering av vilka resultat aktiviteterna utmynnar i.

Målen och genomförandet av det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling "En målbild för Finland 2050" har följts upp med indikatorer för en nationellt hållbar utveckling. Finland måste också bevaka hur de 17 målen och de 169 delmålen i Agenda 2030 avancerar. På den punkten kan man ta stöd av FN:s globala indikatorramverk, som fortfarande är under bearbetning.

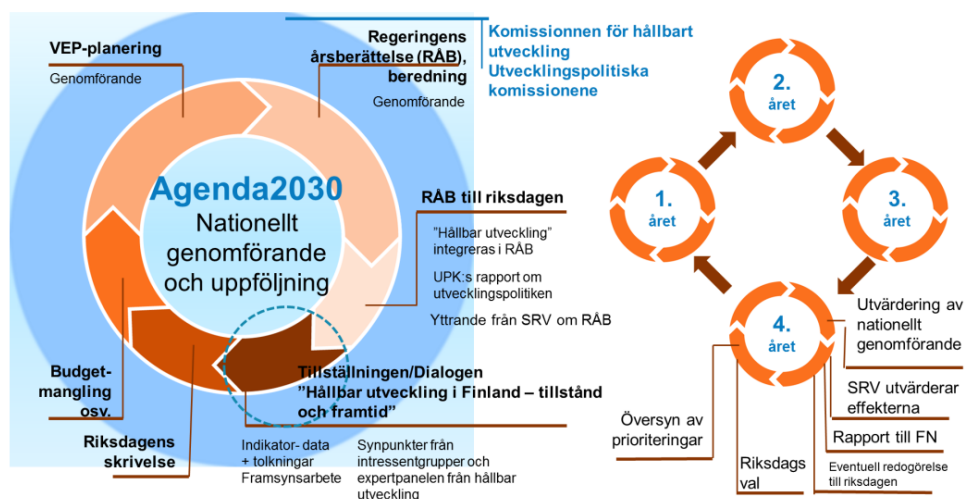
Kommissionen för hållbar utveckling för en bred samhällsdialog kring tillståndet för en hållbar utveckling i Finland och om åtgärderna för att främja en hållbar utveckling. En av kommissionens viktigaste uppgifter är att följa upp och utvärdera hur Agenda 2030 genomförs i Finland.

Finland har en rad expert- och referensorganisationer med kapacitet att medverka till genomförandet av Agenda 2030. Panelerna och de befintliga indikatorerna för hållbar utveckling tillför debatten en vetenskaplig dimension och skapar förutsättningar för vetenskapen och politiken att tillsammans föra en dialog kring temat hållbar utveckling.

Den utvecklingspolitiska kommissionens huvudsakliga uppgift är att bevaka och utvärdera hur Finlands internationella utvecklingsåtaganden och utvecklingspolitiska riktlinjer omsätts. Kommissionen spelar följaktligen en framträdande roll i att följa upp och utvärdera den globala dimensionen i det nationella genomförandet av Agenda 2030.

Det är regeringen som inför medborgarna ansvarar för hur Agenda 2030 genomförs i vårt land. Riksdagen utövar kontroll över regeringen och utvärderar regeringens arbete. På så sätt ser riksdagen till att regeringen lever upp till sin ansvarsskyldighet. Också med avseende på större konsekvens i politiken är det viktigt att riksdagen är delaktig i behandlingen av frågorna kring

hållbar utveckling och genomförandet av Agenda 2030 och därför lämnas genomförandeplanen till riksdagen som en redogörelse från regeringen.

Figur 4: Årsklocka för uppföljning och utvärdering av det nationella genomförandet och beskrivning av fyraårscykeln under valperioderna.

Syftet med årscykeln och fyraårscykeln för uppföljning och utvärdering i Figur 4 är att säkerställa att regeringens ansvarsskyldighet för genomförandet av Agenda 2030 fullföljs, att stärka riksdagens roll i den nationella uppföljningen av genomförandet och att ge temat hållbar utveckling större synlighet i den nationella dialogen. Debattevenemanget "Hållbar utveckling i Finland – tillstånd och framtid" kommer att vara den årliga höjdpunkten och ett viktigt forum för dialogen.

En väsentlig del av årscykeln utgörs av att temat hållbar utveckling behandlas i regeringens årsberättelse. Det tjänar å ena sidan som en mekanism för självbedömning av regeringens arbete och medverkar å andra sidan till att regeringens ansvarsskyldighet fullföljs i frågor kring en hållbar utveckling gentemot både riksdagen och medborgarna. Statens revisionsverk (SRV) yttrar sig om regeringens årsberättelse och ger inom utsatt tid en bedömning av vilka effekter regeringens insatser har haft på målen för Agenda 2030.

Indikatordata och tolkningen av dem är information som används för tillställningen "Hållbar utveckling i Finland – tillstånd och framtid". Evenemanget kommer att arrangeras en gång om året på våren. Syftet är att för den offentliga debatten och riksdagens behandling av regeringens

årsberättelse ta fram information om tillståndet för hållbar utveckling, framtidsbilder som påverkar tillståndet och om åtgärder som behövs för fortsatt utveckling. De nationella indikatorerna för hållbar utveckling uppdateras senast i maj 2017.

Dialogen "Hållbar utveckling i Finland – tillstånd och framtid" backas upp av bland annat bedömningar och rekommendationer från forskarsamhället och av ställningstaganden från det civila samhället och företagssektorn. Tanken med dialogen är dels att göra en bedömning av hur långt genomförandet har kommit vid den aktuella tidpunkten, dels att blicka framåt. Regeringens framsynsarbete och dess resultat stöder en framtidsorienterad dialog.

Det fjärde året i cykeln (år för riksdagsval) görs en extern utvärdering av hur det nationella genomförandet har avancerat och vilka effekter åtgärderna har haft. Dessutom utarbetas en rapport om det aktuella tillståndet för en hållbar utveckling. Utvärderingen och rapporten tillför data som kan användas när målen för hållbar utveckling läggs upp för den kommande regeringsperioden.

De avgörande åtgärderna:

4.1 Regeringens årsberättelse innehåller en rapport om framstegen inom hållbar utveckling

Från och med våren 2017 ska varje förvaltningsområde i sin del av regeringens årsberättelse redogöra för hur arbetet för hållbar utveckling och Agenda 2030 har avancerat under året. Därmed kan årsberättelsen ge en övergripande bild av hur arbetet för hållbar utveckling och Agenda 2030 fortskrider inom statsförvaltningen.

4.2 Uppföljningsindikatorerna för hållbar utveckling uppdateras

Under ledning av statsrådets kansli uppdateras den nuvarande indikatoruppsättningen för hållbar utveckling för att de ska motsvara det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling, det nationella genomförandet av Agenda 2030 och behovet av att följa upp denna genomförandeplan. Samtidigt kommer man överens om ett system för månsidig tolkning av indikatordata. Arbetet kommer att ta fasta på nya nordiska och internationella studier och utredningar, bland annat om indikatorer som kompletterar bnp.

4.3 En nationell dialog om tillståndet och framtiden för hållbar utveckling i Finland arrangeras årligen

Från och med 2017 kommer statsrådets kansli i samråd med kommissionen för hållbar utveckling och utvecklingspolitiska kommissionen att årligen på senvåren arrangera en tillställning, där tillståndet och framtiden för en hållbar utveckling i Finland debatteras utifrån bland annat regeringens årsberättelse, indikatordata om hållbar utveckling och andra utvärderingsdata samt bidrag från expertpanelen för hållbar utveckling och forskarsamhället. Tillställningen stöder riksdagen när den behandlar regeringens årsberättelse med avseende på en hållbar utveckling. Vidare genererar den information och impulser för att en rad aktörer i samhället vad gäller tillståndet för en hållbar utveckling och åtgärder för att förbättra läget.

4.4 En rapport om tillståndet för hållbar utveckling i Finland upprättas vart fjärde år

Vart fjärde år upprättas en rapport eller något annat liknande dokument om hur det står till med hållbar utveckling i Finland. Dokumentet utnyttjas i rapporteringen till FN och partierna kan dra nytta av det i sina kommande valprogram. Expertisen i kommissioner, paneler och andra relevanta samarbetsgrupper utnyttjas i arbetet. Dessutom kartläggs möjligheterna att i större utsträckning samråda med det civila samhället.

4.5 Det nationella genomförandet utvärderas 2019

Finlands politik för hållbar utveckling och det nationella genomförandet av Agenda 2030 granskas i en övergripande och oberoende utvärdering vart fjärde år. Den första gången infaller 2019. Därefter uppdateras genomförandeplanen utifrån rekommendationerna i utvärderingen.

4.6 Förvaltningsområdenas praxis för utvärdering av hållbar utveckling samordnas

Ministerierna och institutionerna stärker samarbetet med de enheter som svarar för oberoende bedömningar av effektivitet och konsekvens i politiken för en hållbar utveckling. Målet är att samordna praxis och policy för att utvärdera hållbar utveckling inom alla förvaltningsområden. Då kan de systematiskt generera oberoende utvärderingsinformation för beslutsfattare, aktörer av olika slag och medborgare.

5. Förvaltningsområdenas ansvar för genomförande, resurser och samordning

Denna redogörelse styr regeringens genomförande av Agenda 2030 och förvaltningsområdenas arbete för en hållbar utveckling. Åtgärderna i planen förbereds och genomförs av förvaltningsområdena som ett led i deras normala arbete för att planera och genomföra verksamheten inom ramen för planen för de offentliga finanserna. Förvaltningsområdena måste ta hänsyn till de konsekvenser som genomförandeplanen har för resursbehovet.

Förvaltningsområdena uppmuntras att starta och stärka interna dialog- och tolkningsprocesser kring frågor om vad det innebär att främja hållbar utveckling och att genomföra Agenda 2030 och hur deras mål och insatser är relaterade till de övriga förvaltningsområdena.

En av de viktigaste uppgifterna för **kommissionen för hållbar utveckling** är att koppla ihop genomförandet av Agenda 2030 med det nationella arbetet för en hållbar utveckling och att följa upp och utvärdera genomförandet av Agenda 2030. **Utvecklingspolitiska kommissionen** följer upp och utvärderar Finlands utvecklingspolitiska riktlinjer och genomförande av internationella åtaganden, särskilt vad beträffar genomförandet av Agenda 2030 i ett utvecklingspolitiskt perspektiv. Dessutom bevakar kommissionen hur regeringsprogrammet och regeringens utvecklingspolitiska riktlinjer fullföljs.

Samordningssekreteriatet på statsrådets kansli koordinerar det nationella genomförandet av Agenda 2030 och stöder den nationella politiken för hållbar utveckling. Sekretariatet planerar, förbereder, samordnar och säkerställer det nationella genomförandet av Agenda 2030. Generalsekreteriatet för kommissionen för hållbar utveckling, utrikesministeriet och statsrådets kansli är företrädare i sekretariatet.

Arbete på samordningssekreteriatet stöds och styrs av ett **samordningsnätverk** för hållbar utveckling bestående av företrädare för de relevanta ministerierna. Nätverket arbetar i grupp för att bereda, utveckla och samordna arbetet för en hållbar utveckling. Medlemmarna är ansvars- och kontaktpersoner för hållbar utveckling inom sina förvaltningsområden. Varje medlem koordinerar och anpassar synpunkterna inom sitt förvaltningsområde till den nationella planen för hållbar utveckling och arbetet kring dessa frågor.

Uppföljningsnätverket för hållbar utveckling ska uppdatera de nationella indikatorerna för hållbar utveckling som ett led i den nationella genom-

förändringarna för Agenda 2030 och tjäna som nationell stödgrupp i det internationella arbetet med indikatorerna för Agenda 2030. Tanken är att säkerställa att den information som tas fram i det högkvalitativa och breda indikatorarbetet införlivas i det politiska beslutsfattande i Finland.

Agenda 2030 är ett brett upplagt program som inte bara gäller samtliga förvaltningsområden utan också andra samhällsaktörer. För att Finland ska uppnå goda resultat i arbetet för en hållbar utveckling krävs det att alla aktörer gör en insats för de gemensamma målen. Kommuner, organisationer, företag, läroanstalter, andra samhällsaktörer och medborgare kan arbeta för Agenda 2030-målen i sina egna aktiviteter.